

Weggaan of blijven in de Toverberg

WEGGAAN

Weggaan is iets anders
dan het huis uitsluipen
zacht de deur dichttrekken
achter je bestaan en niet
terugkeren. Je blijft
iemand op wie wordt gewacht.

Weggaan kun je beschrijven als
een soort van blijven. Niemand
wacht want je bent er nog.
Niemand neemt afscheid
want je gaat niet weg.

Rutger Kopland
Uit 'het orgeltje van yesterday'

Hans Castorp ging aanvankelijk slechts op weg om zijn neef te bezoeken in het sanatorium op de hellingen van *De Toverberg*. Eenmaal daar aangekomen gaat hij echter niet weg. Zonder veel omhaal blijft hij.

Castorps weggaan, zeven jaar later, is eigenlijk ook weer zo'n besluiteloos besluit dat volgt op een 'historische donderslag' beneden in de wereld. In de vertaling van Pé Hawinkels ziet hij zich meegesleurd in een warwinkel van loos vertrekken. Er was al flink gestorven en nu stroomt het hele sanatorium verder leeg. Bij het afscheid pinkt zijn oudere vriend Settembrini, de humanist, een traan weg. De lezer weet verder alleen maar dat Castorp 'beneden' terecht gaat komen in de allesverslindende muil van de oorlog. Of hij vervolgens zal 'blijven' of 'weggaan' wordt niet meer verteld.

Weggaan als 'een soort van blijven' in het gedicht van Rutger Kopland, wordt gezien als een metafoor voor sterven; wie sterft blijft voortleven in wie om hem of haar gaf. Weggaan wordt zo zijn eigen talige tegendeel, wordt blijven. 'Niemand hoeft te wachten op je terugkeer', zegt de dichter

over deze wonderlijk ambivalente vorm van weggaan.

Net als in de roman roept het gedicht van Kopland een tweede wereld, een tussenwereld, op. Die misschien niet bestaat, maar wel gedacht kan worden, ergens tussen weggaan en blijven. *De Toverberg* is ook zo'n schimmige wereld. Een stelsel van stilzwijgende afspraken die het onderlinge gedrag van tbc-lijdens bepalen in een (quasi) chique decor. Een wereld van bijna gestorvenen, die zodanige voordelen biedt dat wie het zich kan veroorloven en (nog) niet sterft, dan maar blijft.

Het gedicht heeft met de herhalende woorden over weggaan en blijven, wachten en terugkeren een zachtzinnig ritme. Tegelijkertijd wordt vrij exact omschreven wat de dichter bedoelt te zeggen, de dichter blijft hoorbaar in het gedicht, stelt vast en maakt het begrijpelijk. Dat doet denken aan de verteller in *De Toverberg*, schrijver Thomas Mann, die aanwezig blijft in zijn verhaal.

Aafke de Groot